

BACKGROUND REPORT

PRAGUEPRAŽSKÝ
STUDENTSTUDENTSKÝ
SUMMIT

DISEC

Mezinárodní smlouvy

Autor: Michal Říha
Imprimatur: Veronika Smělá, Michal Zikmund
Jazyková úprava: Michal Zikmund
Grafická úprava: Jan Hlaváček

Model OSN

Vydala Asociace pro mezinárodní otázky pro potřeby XX. ročníku Pražského studentského summitu.

© AMO 2014

Asociace pro mezinárodní otázky
Žitná 27, 110 00 Praha 1
Tel./fax: +420 224 813 460, e-mail: summit@amo.cz
IČ: 65 99 95 33

www.amo.cz

www.studentsummit.cz

1 Úvod

Níže uvedený text má pomoci účastníkům PSS, členům Výboru pro mezinárodní bezpečnost a odzbrojení Valného shromáždění OSN k napsání kvalitních dokumentů. Vzhledem k rozsahu problému se bude text věnovat nejdříve teoretické stránce věci a následně praktickým radám pro psaní. Text se bude převážně věnovat mezinárodním smlouvám, které jsou svou konstrukcí rezolucím a deklaracím podobné, ale materií složitější.

2 Prameny mezinárodního práva

Pro pochopení významu a dělení přijímaných dokumentů je nutné začít vyložením rozdílů mezi prameny mezinárodního práva, které mezinárodní život reguluje. Prameny práva jsou zdroje právních norem – závazných pravidel chování, jejichž porušení vede k aplikaci sankce.¹ Nikde není stanoven obecně závazný seznam pramenů mezinárodního práva, nicméně právní teorie i praxe vychází z čl. 38 odst. 1 Statutu Mezinárodního soudního dvora OSN. Soud za tyto prameny považuje:

1. mezinárodní smlouvy,
2. mezinárodní obyčej,
3. obecné zásady právní,
4. soudní rozhodnutí a učení nej kvalifikovanějších právních znalců.^{2,3}

Vedle výše uvedených jsou za prameny považována i jednostranná rozhodnutí subjektů mezinárodního práva jako např. vyhlášení války, kapitulace, ale i nejrůznější obecně závazná rozhodnutí mezinárodních organizací.

Tradičně nejvýznamnějšími prameny jsou z výše uvedených mezinárodní obyčej a smlouvy. Tyto prameny jsou zcela rovnocenné a v případě jejich sporu by došlo k použití běžných interpretačních metod pro určení rozhodující normy. Rozdílem je jejich forma, kdy mezinárodní smlouvy jsou formálnější a s jejich vznikem je spojen ustálený proces.

Obyčej naopak jsou prameny živelnými, vznikající z praxe stran a v lidské historii i používanější. Pro vznik obyčeje je nutno, aby došlo k splnutí prvku dlouhodobosti (dlouhodobý zvyk; *usus longaevus*) a představy stran o předepsanosti jejich chování (představa povinnosti; *opinio iuris*). Nelze tedy tvrdit, že obyčej vznikl již po první realizaci daného chování (např. stát přešel bez reakce individuální narušení svého vzdušného prostoru), tak ani v případě, kdy stát strpěl nějaké chování, protože si myslel, že má takovou povinnost (např. si myslel, že mu dané území nepatří). Projev jednání nemusí být jen aktivní, ale může se jednat i o jednání pasivní, kdy stát naopak úmyslně nekoná – chování druhého strpí nebo opomene. Dynamičnost obyčeje spočívá i v jeho možném vyjití z užívání, pokud ho strany

¹ Základním prvkem mezinárodního práva je ale i svrchovaná rovnost států, kdy žádný ze států není formálně rovnější než jiný. Z tohoto důvodu uvalování sankcí a jejich vymáhání je často zmiňovaným problémem mezinárodního práva. Absence centrální sankce vymáhající autority může vést k nedostatečnému nebo jen „papírovému“ potrestání narušitele práva.

² Mají pouze podpůrnou roli při rozhodování.

³ Převzato z MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné*, str. 174.

nevyužívají (tzv. desuetudo).⁴ Mezinárodněprávní obyčej byl převládajícím pramenem práva po většinu lidské historie, nicméně především v druhé polovině 20. století dochází k posilování pozice mezinárodních smluv. To ale neznamená, že dnes se jedná o překonanou formu pramene práva ani to, že dnes obyčeje mezi státy nevznikají.⁵

3 Mezinárodní smlouvy

3.1 Znaky mezinárodních smluv

Druhým ze základních pramenů práva jsou mezinárodní smlouvy. Ty stejně jako obyčeje provázejí lidstvo od jeho počátků, nicméně až 20. století přineslo masivní rozmach mezinárodních smluv, což souviselo i s kodifikací mezinárodních obyčejů, tedy převádění jedné formy práva do formy druhé. Malenovský definuje mezinárodní smlouvu jako „**ujednání dvou nebo více subjektů mezinárodního práva, které má z vůle těchto subjektů mezinárodněprávní účinky a řídí se mezinárodním právem.**“⁶

Z této definice tedy vyplývají určité znaky mezinárodních smluv. V první řadě se tedy jedná o ujednání, tedy strany do smlouvy vstupují **záměrně** a **dobrovolně**. Druhým znakem je, že subjekty musí být **alespoň dva**, jinak by se jednalo o jednostranné prohlášení. Smlouvy podle počtu dělíme na dvoustranné (bilaterální), vícestranné (polylaterální) a mnohostranné (multilaterální). Podle způsobilosti k nim přistupovat pak na otevřené (přistoupit může kdokoli svým rozhodnutím – např. Úmluva o právech dítěte), polootevřené (přistoupení podmíněno – např. Charta OSN) nebo uzavřené dalšímu přistoupení (ke smlouvě není možné přistoupit – např. mírová smlouva).⁷

S výše uvedeným souvisí i třetí prvek, že **strany musí být způsobilé uzavřít smlouvu**. Není možné uzavřít mezinárodní smlouvu s nikým jiným nežli mezinárodněprávním subjektem. Těmi jsou především státy a mezinárodní organizace, ale mohou jimi být i další entity jako polosuverénní státy,⁸ povstalecké skupiny⁹ nebo politické územní útvary.^{10,11}

Čtvrtou podmínkou je pak úmysl stran vytvořit právní smlouvu, tedy **úmysl být smlouvou vázán**. Většina smluv má dimenzi právní i politickou, ale smlouva ke své závaznosti musí vždy obsahovat úmysl regulace vztahů. Bez tohoto prvku vznikne pouze tzv. politická dohoda, která zavazuje strany morálně nebo politicky, ale nemá právní rozměr. Typicky se může jednat

⁴ Desuetudo je možné i u mezinárodní smlouvy, nicméně vzhledem k její kodifikované podobě je to méně časté a namísto toho je zrušena jinými způsoby. Ve svojí podstatě se jedná o změnu mezinárodní smlouvy obyčejem nepoužívání.

⁵ MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné*. Str. 159.

⁶ MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné*. Str. 180.

⁷ POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. Str. 220.

⁸ Např. Svatý stolec (Vatikán) nebo Suverénní řád maltézských rytířů – těmto subjektům je způsobilost přiznána ve zmenšené míře vzhledem k jejich historickému postavení. Vatikán proto se státy namísto smluv uzavírá tzv. konkordáty.

⁹ Povstalecké skupiny mají omezenou způsobilost vstupovat do mezinárodněprávních vztahů vzhledem ke své specifické pozici. Typicky se může jednat o záležitosti spojené s mezinárodním humanitárním právem.

¹⁰ Opět se jedná o netypickou situaci, která je dána historicko-politickým vývojem. Krátce po 2. světové válce to byl Západní Berlín.

¹¹ POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. Str. 224-225.

o dohodu o přátelství mezi státy, která má vyjádřit přátelství a podporu mezi státy, ale není nijak vymahatelná. Přesto ale takové dohody mohou mít významný dopad na mezinárodní dění jako tomu bylo např. postupimských a jaltských dohod nebo Závěrečného aktu helsinské Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě z roku 1975.

Poslední podmínkou je **správa smlouvy mezinárodním právem**. Smlouva může být mezi státy uzavřena i tak, že se bude řídit právem vnitrostátním. Typicky tomu je tomu tak v hospodářské oblasti, kdy státy uzavřou např. smlouvu o půjčce nebo pronájmu lodi. Bez tohoto prvku by nedocházelo k mezinárodněprávnímu rozměru, neboť vzniklé spory by se typicky řešily u vnitrostátního soudu nebo jiným obdobným způsobem dostupným i obyčejnému občanovi daného státu (např. arbitráž, mediace).

4 Uzavírání mezinárodních smluv

Uzavření mezinárodní smlouvy s sebou nese celou řadu navazujících úkonů. Tyto úkony regulují jednak národní právní řády (typicky oblast ústavního práva), ale zároveň i obyčej a mezinárodní smlouvy. Tato oblast prošla velkým přerodem na konci 60. let 20. století, kdy příslušné obyčej byly posbírány, roztříděny a byla jim dána podoba smlouvy – Vídeňské úmluvy o smluvním právu¹² z roku 1969. Smlouva kodifikuje dříve vzniklé obyčej a specifikuje některé dílčí otázky mezinárodního smluvního práva v oblastech, kde obyčej byly již překonané nebo neexistovaly. V současnosti je 114 států jejími smluvními stranami, ostatní státy se řídí obyčejovými normami, které jsou ale obdobné.¹³

4.1 Proces vyjednávání (negociace)

Prvním krokem k mezinárodní smlouvě je její **negociace** neboli vyjednávání o ní. Způsob vyjednávání může mít hned několik forem, kdy záleží především na počtu stran a jejich možnostech. Rámec smlouvy může být projednáván jednorázově, ale i opakovaně na setkáních budoucích smluvních stran nebo na nejrůznějších mezinárodních fórech, jako jsou orgány mezinárodních organizací nebo konference. Během vyjednávání strany zjišťují stanovisko svých protějšků a předkládají návrhy a protinávrhy. Zúčastněné osoby musí být k tomuto zmocněny, proto jednání mohou vést jen osoby, které předloží písemné zmocnění k jednání nebo ti, kteří jsou k tomu způsobilí ze své funkce. Funkcionáři oprávněnými sjednávat smlouvu, jsou podle Vídeňské úmluvy hlava státu, premiér, ministři zahraničí, ale i vedoucí diplomatické mise a pověřené osoby pro zastupování státu u mezinárodní organizace nebo na mezinárodní konferenci. Odlišné podmínky mohou stanovit vnitrostátní právní řády, nicméně přijetí smlouvy oprávněnou osobou podle mezinárodního práva, která k tomu není oprávněna podle práva vnitrostátního, nezakládá neplatnost smlouvy.¹⁴

4.2 Tvorba a změna návrhu smlouvy

S postupným pokrokem v jednáních dochází k **vytváření písemných návrhů smlouvy**. Typicky předkladatelem smlouvy je stát, který dal k jednání popud, nebo který jednání

¹² Vídeňská úmluva o smluvním právu. Dostupné z:

http://vsvmv.wz.cz/mezin_pravo/Videnska%20umluva%20o%20smluvnim%20pravu.pdf

¹³ Status přijetí Vídeňské úmluvy. Dostupné z:

https://treaties.un.org/Pages/ViewDetailsIII.aspx?&src=TREATY&mtdsg_no=XXIII~1&chapter=23&Temp=mtdsg3&lang=en

¹⁴ Vídeňská úmluva. čl. 27.

zprostředkovává.¹⁵ Jednání probíhá předkládáním návrhů měnících původní návrh, jejichž finální znění se pak předkládá setkání zástupců stran kompetentních návrh dovést k autentifikaci.

Posledním krokem vyjednávání je stvrzení (**autentifikace**), že daný text je finální podobou návrhu mezinárodní smlouvy a odráží společné souhlasné stanovisko všech zúčastněných. Autentifikace se provádí podpisem *ad referendum*, tedy který bude pokládán za začátek závaznosti smlouvy, ale až **po dokončení** dalších schvalovacích procesů, které smlouva předepisuje (např. ratifikace). Další zásah do textu by znamenal znovuotevření vyjednávání, které bude opět uzavřeno autentifikací. Jedinou výjimkou jsou opravy gramatické, které nemají dopad na význam textu a které provádí depozitář (viz níže). Autentifikace má tedy vedle konzervační role i rozměr interpretační, protože se jedná i o záznam, že strana s touto smlouvou v danou chvíli souhlasí. Obdobnou roli může mít i parafování smlouvy, které se může vztahovat i jen na její část, a které se užívá nejčastěji, je-li nutné jednání přerušit. Autentifikace i parafování se vztahuje na sjednávanou část smlouvy. Smlouva může ve finální podobě obsahovat i přílohy a další části, které nebyly předmětem jednání, a proto zástupci stran nemohli schválit dohodu o nich. Autentifikace se tedy vztahuje jen na projednaný a schválený text.

4.3 Dokončení procesu vyjednávání a přijetí smlouvy

Posledním krokem je **udělení souhlasu být smlouvou vázán**. Vídeňská smlouva nabízí hned několik možností, jak tento souhlas udělit – podpis smlouvy, ratifikace nebo přistoupení.

Pokud tak smlouva stanoví, je možné, aby autentifikační podpis měl roli i finálního závazení se smlouvou. Podmínkou je, aby se na tomto strany dohodly a aby k tomu měl zástupce strany dostatečnou plnou moc. Podobně tomu je i u ratifikace, tedy vnitrostátního slavnostního schválení smlouvy zpravidla hlavou státu (a za souhlasu parlamentu). V případě České republiky tomu je tak, že tzv. prezidentskou¹⁶ smlouvu sjednává ministr zahraničí a k ratifikaci prezidentem je nutný souhlas Parlamentu. Samotná Vídeňská úmluva ale takovou podmínku nevyžaduje a je na stranách, aby se na ní dohodli. V případě, že by proces schvalování smlouvy byl ukončen v rozporu s vnitrostátním právem, ale byla by dodržena Vídeňská úmluva, není možné namítat neplatnost udělení souhlasu.¹⁷

Třetím způsobem vyjádření vůle být smlouvou vázán je tzv. přistoupení nebo akcese či adheze. Přistoupením se stát, který se neúčastnil tvorby smlouvy, stává smluvní stranou zpravidla již platné smlouvy, která jeho přistoupení umožňuje. Samotný proces může být podmíněn podpisem nebo ratifikací přistoupivším státem jako je tomu u původních stran. Rozlišovat musíme také adhezi a akcesi nového státu. V případě akcese se stát stává smluvní stranou v celém rozsahu smlouvy, zatímco adheze se na něj bude vztahovat jen její určitá část.

Posledním krokem je **vstup smlouvy v účinnost**, tedy okamžik její právní moci. Ta je zpravidla upravena přímo ve smlouvě nejrůznějšími odkladnými podmínkami. Typickým příkladem je Smlouva o úplném zákazu jaderných zkoušek, která svou účinnost podmiňuje ratifikací skupinou konkrétních 44 států. Přestože tedy smlouvu podepsalo 183 států, tak stále

¹⁵ POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. Str. 233.

¹⁶ Původní pravomoc je v rukách prezidenta, ale prezident Havel pověřil touto činností ministra zahraničních věcí a toto rozhodnutí zůstalo v platnosti.

¹⁷ Čl. 46 Vídeňské úmluvy.

nevstoupila v účinnost. Další podmínkou může být uplynutí určité lhůty (dnů, měsíců) nebo odehrání se určité skutečnosti (např. splacení dluhu). Pokud by nebyla účinnost upravena, smlouva vstupuje v platnost¹⁸ současně se souhlasem všech států zúčastněných na vyjednávání nebo souhlasem dvoutřetinové většiny účastníků konference. V případě přistoupení k účinné mezinárodní smlouvě dochází k účinnosti okamžitě, není-li stanoveno jinak.

5 Výhrady k mezinárodním smlouvám (rezervace)

Strana smlouvy může vyjádřit souhlas s multilaterální smlouvou jako celkem, ale pokud nechce nebo nemůže být vázána celou smlouvou, může se stát se souhlasem ostatních států smluvní stranou s výhradou, tedy smluvní stranou jen části smlouvy. Tuto **rezervaci** může učinit nejdříve při autentifikaci, protože jinak by se jednalo o protinávrh, a nejpozději při vyjádření souhlasu být smlouvou vázán. Výhradu lze později odvolat, nelze nicméně později výhradu vznést nebo již jednou odvolanou výhradu obnovovat. Výhradu také nelze vznést, pokud to smlouva zakazuje nebo pokud výhrada byla neslučitelná s obsahem a předmětem smlouvy. Smlouva vedle úplného zákazu výhrad může stanovit určitý okruh výhrad, které jsou dovolené.

Příklad aplikační výhrady¹⁹

Upon its ratification to the Convention, the Government of New Zealand notified the Secretary-General of the following:

"... consistent with the constitutional status of Tokelau and taking into account the commitment of the Government of New Zealand to the development of self-government for Tokelau through an act of self-determination under the Charter of the United Nations, this ratification shall not extend to Tokelau unless and until a Declaration to this effect is lodged by the Government of New Zealand with the Depositary on the basis of appropriate consultation with that territory ..."

Příklad výhrady vůči následku přistoupení²⁰

17 listopad 1989

The instrument of ratification by Kuwait was accompanied by the following understanding:

"It is understood that the Ratification of the treaty on the Non Proliferation of Nuclear Weapons signed by Kuwait on the 15th of August 1968, does not mean in any way a recognition of Israel by the Government of the State of Kuwait.
"Furthermore, no treaty relations will arise between the State of Kuwait and Israel."

Příklad interpretační výhrady²¹

2. Liechtenstein defines the expression "source and special fissionable material", used in Article III, in accordance with the present Article XX of the Statute of the IAEA. Any modification of this interpretation requires Liechtenstein's formal approval. It will, furthermore, accept only those interpretations and definitions of the concepts "equipment or material specially designed or prepared for the processing, use or production of special fissionable material", mentioned in Article III, paragraph 2, which it has expressly approved.

3. Liechtenstein understands that the application of the Treaty and in particular the control measures will not lead to any discrimination against Liechtenstein industry in international competition.

¹⁸ Jen pro ujasnění – u mezinárodních smluv na rozdíl od např. vnitrostátních zákonů účinnost (vymahatelnost) a platnost (řádné dokončení schvalovacího procesu) nastávají zpravidla zároveň a proto jsou tyto pojmy občas slučovány.

¹⁹ Výhrada Nového Zélandu, že Smlouva o zákazu kazetové munice se neuplatní na území Tokelau. Dostupné z: http://disarmament.un.org/treaties/a/cluster_munitions/newzealand/rat/un.

²⁰ Výhrada Kuvajtu k Smlouvě o nešíření jaderných zbraní o tom, že podepsání smlouvy neznamena uznání státu Izrael (jiný potenciální signatář). Dostupné z: <http://disarmament.un.org/treaties/a/npt/kuwait/rat/washington>.

²¹ Výhrada Lichtenštejnska ohledně interpretace smlouvy v otázce definice štěpných materiálů. Dostupné z: <http://disarmament.un.org/treaties/a/npt/liechtenstein/acc/london>.

Odvolání výhrady²²

76. On 17 April 2014, the Government of the Republic of Tunisia notified the Secretary-General of its decision to withdraw the declaration with regard to article 15(4) of the Convention and the reservations to articles 9(2), 16 (c), (d), (f), (g), (h) and 29(1) of the Convention made upon ratification which read as follows:

1. General declaration:

The Tunisian Government declares that it shall not take any organizational or legislative decision in conformity with the requirements of this Convention where such a decision would conflict with the provisions of chapter I of the Tunisian Constitution.

Stát, který vznesl výhradu, která je přípustná, je stranou smlouvy v rozsahu své výhrady. Vůči ostatním stranám má práva a povinnosti v rozsahu „nevyhrazených“ částí smlouvy a stejně tak další strany mají stejná práva a povinnosti vůči tomuto státu. Stejně ale jako ke smlouvě samé mají státy právo vznést výhradu k výhradě, tzv. **odmítnutí výhrady**. Mezi státem, který vznesl přípustnou výhradu a státem, který ji odmítl, pak nevznikne smluvní vztah a smlouva mezi nimi nevstoupí v platnost. Pokud by byla výhrada odmítnuta všemi stranami, pak se vyhrazující stát nestane stranou smlouvy.

Odmítnutí výhrady²³

“The Government of the Czech Republic has examined the reservation to the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography (hereinafter as the ‘Optional Protocol’) made by the Government of the Sultanate of Oman upon accession to the Optional Protocol.

Since in the reservation Sultanate of Oman announces that the scope of application of the provisions of the Optional Protocol will be limited by Islamic law, by the legislation in force in the Sultanate, and by the material resources available, the Government of the Czech Republic believes that the reservation raises doubts about the extent to which the Sultanate of Oman undertakes to honour its obligations arising from the Optional Protocol.

The Government of the Czech Republic believes that this reservation is incompatible with the object and purpose of the Optional Protocol. The Government of the Czech Republic points out that customary international law codified in the Vienna Convention on the Law of Treaties (Vienna, 23 May 1969), in particular in its Article 19, does not permit such a reservation.

The Government of the Czech Republic, therefore, objects to the aforesaid reservation to the Optional Protocol made by the Sultanate of Oman.

This objection does not preclude the entry into force of the Optional Protocol between the Czech Republic and the Sultanate of Oman, without the Sultanate of Oman benefiting from its reservation.”

²² Stažení vlastní výhrady ze strany Tuniska k Smlouvě o úplném zákazu diskriminace vůči ženám.

Dostupné z:

https://treaties.un.org/Pages/ShowMTDSGDetails.aspx?src=UNTS&tabid=2&mtdsg_no=IV-8&chapter=4&lang=en#Participants.

²³ Odmítnutí výhrady Ománu Českou republikou k Protokolu k Úmluvě o právech dítěte. Dostupné z:

<https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/No%20Volume/27531/A-27531-Czech%20Republic-080000028037f48e.pdf>.

6 Části smlouvy

V této části budeme pracovat s návrhem tzv. Jaderné konvence²⁴ neboli Smlouvy o úplném zákazu jaderných zbraní. Smlouva bude probírána po jednotlivých částech od jejího začátku až po závěrečná ustanovení. Jiné smlouvy mohou mít samozřejmě jiné členění i jiné ošetření jednotlivých záležitostí, což nicméně souvisí s dobou přijetí a dobovými standardy mezinárodněprávní normotvorby.

6.1 Úvod (preamble)

1. *The States Parties to the present Convention,*
2. *Alarmed by the threat to the very survival of mankind posed by the existence of nuclear weapons,*
3. *Convinced that any use of nuclear weapons constitutes a violation of the Charter of the United Nations and a crime against humanity,*
4. *Desiring to achieve a multilateral, universal and binding agreement prohibiting the use or threat of use of nuclear weapons,*
5. *Bearing in mind the advisory opinion of the International Court of Justice that there exists an obligation of all States to pursue in good faith and bring to a conclusion negotiations leading to nuclear disarmament in all its aspects under strict and effective international control,*
6. *Determined, therefore, to achieve a universal nuclear weapons convention prohibiting the development, production, stockpiling and use of nuclear weapons, leading to their ultimate destruction,*
7. *Convinced that the present Convention would be an important step in a phased programme towards the complete elimination of nuclear weapons within a time-bound framework,*
8. *Determined to continue negotiations for the achievement of this goal,*
9. *Have agreed as follows:*

Prvotní rolí preamble je uvést čtenáře do kontextu smlouvy, uvést kořeny vzniku smlouvy, její důvody (body 2., 3. a 6.) a cíle (body 4. a 7.) Vzhledem k faktu, že smlouva musí být v souladu s Chartou OSN, velmi často se proto odkazuje právě na Chartu a předchozí rozhodnutí orgánů a členů OSN (body 3. a 5.), což dohodu hlouběji zakotvuje v mezinárodním systému a dodávají jí legitimacy. Vedlejším efektem je také vytvoření konstrukce zdrojů pro studium historie dané problematiky, protože samozřejmě odkazované dokumenty mají vlastní odkazy do historie.²⁵

Preamble sama o sobě neobsahuje normativní příkaz chování signatářů, nicméně je velmi důležitá pro interpretaci smluv v případě sporu. Úvod smlouvy má nastínit úmysly smluvních stran v době tvorby a přijímání smlouvy. V některých situacích se tedy preamble může stát nejdůležitější částí smlouvy, protože bude interpretovat smysl smlouvy její hlavní části.

²⁴ Převzato z Rezoluce A/RES/52/39 – C uvozující návrh Smlouvy o úplném zákazu jaderných zbraní (Jaderná konvence). Dostupné z: <http://fas.org/nuke/control/punw/docs/res53-39.htm>.

²⁵ Toto spíše než pro smlouvy platí pro dokumenty OSN, které pravidelně obsahují rozsáhlý odkazovací aparát na předchozí rozhodnutí a dokumenty.

Jak je výše vidět, tak každý bod preambule je uvozen slovesem ve formě přechodníku a celkově tvoří jednu větu. Nejčastěji používané přechodníky pak jsou uvedeny v tabulce níže.

Acknowledging – uznávajíc	Fully aware – plně si vědoma
Affirming – ujišťujíc	Grieved – zarmoucena
Endorsing – schvalujíc, podporujíc	Observing – pozorujíc
Expecting – očekávajíc	Reaffirming – znovu ujišťujíc
Affirming – ujišťujíc	Realizing – uvědomujíc si
Alarmed – zalarmována	Recalling – odvolávajíc se
Appreciating – oceňujíc	Recognizing – uznávajíc
Approving – schvalujíc	Convinced – přesvědčena
Aware – vědoma si	Declaring – vyhlašujíc
Bearing in mind – majíc na zřeteli	Deeply disturbed – hluboce znepokojena
Concerned – znepokojena	Desiring – toužíc
Confident – přesvědčena	Deploring – odsuzujíc
Considering – zvažujíc	Emphasizing – zdůrazňujíc
Convinced – přesvědčena	Encouraged – povzbuzována
Expecting – očekávajíc	

6.2 Vlastní text smlouvy

Article 1

The States Parties to the present Convention solemnly undertake not to use or threaten to use nuclear weapons under any circumstances.

Objektivně nejvýznamnější částí smlouvy je její hlavní část, která obsahuje předepsané pravidlo chování a která zároveň obsahuje (má obsahovat) řešení problému vymezeného v preambuli. Vlastní text smlouvy prezentuje volnost smluvních stran, tedy možnost si ujednat ve smlouvě téměř vše. Mantinely jejich volnosti je nemožnost si ujednat věc nemožnou nebo věc, která by odporovala kogentním²⁶ normám mezinárodního práva (např. smlouvá o spojení za účelem útočné války). Vlastní text smlouvy včetně závěrečné části je členěn na články, odstavce, pododstavce a u rozsáhlejších smluv také na hlavy, kapitoly a oddíly.²⁷

V případě složitějších smluv může vlastnímu textu předcházet část definující jednotlivé ve smlouvě použité pojmy. Příkladem může být (až následující hlavní část) odstavec 3 článku X Smlouvy o nešíření jaderných zbraní:

3. This Treaty shall enter into force after its ratification by the States, the Governments of which are designated Depositaries of the Treaty, and forty other States signatory to this Treaty and the deposit of their instruments of ratification. For the purposes of this Treaty, a nuclear-weapon State is one which has manufactured and exploded a nuclear weapon or other nuclear explosive device prior to 1 January, 1967.

²⁶ Takové pravidlo, které tvoří základní kámen mezinárodního práva a je zakázáno měnit nebo obcházet např. zákaz útočné války, rovnost států, zákaz vměšování.

²⁷ POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. Str. 234-235.

6.3 Závěrečná část smlouvy (protokolární články)

Přestože čtenář zpravidla hledá hlavní text smlouvy, jsou to protokolární články, které určují rozsah a použitelnost smlouvy. Závěrečná část obsahuje ustanovení týkající se přistupování a odstupování států, způsob uvedení smlouvy v život, možnosti její revize a změny i jejího ukončení. Smlouva v této části také obsahuje ustanovení týkající se dohledu nad dodržováním smlouvy, řešení sporů, výkladu smlouvy a sankcionování jejího porušení. Smlouva dále určuje depozitáře, jazyk smlouvy nebo přípustnost a rozsah výhrad. Rozsahem se tedy jedná o nejdelší část smlouvy, která může i několikrát přesahovat délku části hlavní.

6.3.1 Doba platnosti

Article 2

The present Convention shall be of unlimited duration.

Jedním z důležitých otázek je doba platnosti mezinárodní smlouvy.²⁸ Je možné jít ve své podstatě třemi cestami. První z nich je smlouvu přijmout jako s neomezenou platností. Ani v takovém případě ale neexistuje záruka věčnosti takové smlouvy, protože může dojít k podstatné změně okolností oproti době přijetí smlouvy, což obecně opravňuje smluvní strany od smlouvy odstoupit.

Další možností je přijmout smlouvu jen na omezené časové období, což s sebou přináší riziko, že ne všechny státy budou chtít smlouvu prodloužit. Státy jsou ale méně omezeny délkou smlouvy, takže je vyšší pravděpodobnost jejich přistoupení a dodržování smlouvy. Tímto způsobem byla původně přijata Smlouva o nešíření jaderných zbraní na 25 let.

Třetím způsobem je možnost smlouvu přijmout na dobu určitou s automatickým prodlužováním její platnosti, pokud žádný ze signatářů neprotestuje. S tímto periodickým prodlužováním může být spojeno pořádání revizních konferencí, kde smluvní strany budou hodnotit účinnost smluvních mechanismů a případně navrhnout novelizaci smlouvy. Způsob přijímání a schvalování dodatků ke smlouvě musí být také smlouvou upraven.

2. Twenty-five years after the entry into force of the Treaty, a conference shall be convened to decide whether the Treaty shall continue in force indefinitely, or shall be extended for an additional fixed period or periods. This decision shall be taken by a majority of the Parties to the Treaty.

Zdroj: Čl. X Smlouvy o nešíření jaderných zbraní.

6.3.2 Vstup v platnost

2. The present Convention shall be subject to ratification by signatory States. Instruments of ratification or accession shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.

3. The present Convention shall enter into force on the deposit of instruments of ratification by twenty-five Governments, including the Governments of the five nuclear-weapon States, in accordance with paragraph 2 of the present article.

Aby smlouva byla vymahatelná v plné šíři, je nutné, aby vstoupila v platnost. Smluvní strany od okamžiku, kdy projevily úmysl být smlouvou vázány (i pokud by to bylo s podmínkou následné ratifikace), jsou podle Vídeňské úmluvy povinny nemařit předmět a účel smlouvy a to

²⁸ POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. Str. 222.

ani ve vztahu k ostatním smluvním stranám. Přesto ale, aby se uplatnila smlouva jako celek, je nutné, aby vstoupila podle dohody stran v platnost.

Vstup v platnost může být odložen nejrůznějšími podmínkami. Tyto podmínky mohou mít na příklad podobu časovou, kdy smlouva vstoupí v platnost po uplynutí nějakého časového úseku nebo naopak nevstoupí v platnost dříve než k nějakému datu. Extrémním případem by mohla být podmínka, že smlouva zanikne, pokud do určitého momentu nevstoupí v platnost.

Další druhem podmínky může být nějaká událost. Typicky se bude jednat o fakt, že smlouvou je vázán určitý počet států. Tyto státy mohou být určeny buď obecně (smlouvu podepíše a ratifikuje 50 států) nebo konkrétně (smlouvu podepíše a ratifikují USA, ČLR, Rusko atd., viz výše odst. 3 čl. 3 Jaderné konvence). V případě prvního přístupu je vyšší pravděpodobnost, že smlouva vstoupí v platnost, ale zároveň i riziko, že se bude vztahovat na všechny kromě jejích adresátů. Další možností je podmínit platnost smlouvy nějakou budoucí skutečností (např. smlouva pozbývá platnost ve chvíli, kdy je proti signatáři použita jaderná zbraň), což ale do celého procesu může přinášet celou řadu nejistot.

6.3.3 Přistoupení ke smlouvě

1. The present Convention shall be open to all States for signature. Any State that does not sign the Convention before its entry into force in accordance with paragraph 3 of the present article may accede to it at any time.

4. For States whose instruments of ratification or accession are deposited after the entry into force of the Convention, it shall enter into force on the date of the deposit of their instruments of ratification or accession.

Důležitou částí každé smlouvy je možnost přistoupení.²⁹ Ve většině případů totiž původní strany smlouvy chtějí smlouvu rozšiřovat, je-li to možné. Nejdostupnější smlouvy jsou otevřené a univerzální, tedy se jich může zúčastnit kdokoli a z jakékoli části světa bez omezení. Jiné smlouvy mohou na své smluvní strany klást určité podmínky a to ať geografické (např. smlouva upravující hranice mezi dvěma státy) nebo kvalitativní (určité množství exportu ropy v případě OPEC). Podmínkou přistoupení může být také souhlas některého z orgánů mezinárodní organizace (např. Rady bezpečnosti OSN).

Velké množství smluvních stran s sebou nese celou řadu kladů i záporů. Idea smlouvy je lépe propagovatelná a smluvní strany mohou vytvářet blok s lepší vyjednávací pozicí. Univerzalita smlouvy také může přinášet větší prestiž a usnadňovat její šíření. Na druhé straně ale stojí problémy spojené s náročnější komunikací mezi smluvními stranami, rozdílné interpretace smlouvy jednotlivými smluvními stranami nebo eroze systému kvůli rozporům mezi velkým počtem států a náročnější dohled nad dodržováním závazků.

²⁹ POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. Str. 220.

6.3.4 Odstoupení od smlouvy

ARTICLE X

1. Each Party shall in exercising its national sovereignty have the right to withdraw from the Treaty if it decides that extraordinary events, related to the subject matter of this Treaty, have jeopardized the supreme interests of its country. It shall give notice of such withdrawal to all other Parties to the Treaty and to the United Nations Security Council three months in advance. Such notice shall include a statement of the extraordinary events it regards as having jeopardized its supreme interests.

Zdroj: Čl. X Smlouvy o nešíření jaderných zbraní

Mezinárodní smlouvy jsou dobrovolným podrobením se společně určenému pravidlu chování smluvní stranou, což znamená i zásah do svrchovanosti státu, který se dobrovolně zavázal, že bude smlouvu dodržovat. To se ale později může ukázat být mnohem závažnějším problémem pro smluvní stranu a ta bude chtít svůj podpis smlouvy stáhnout. To je důvodem, proč především bezpečnostní smlouvy mají velmi jednoduchý způsob pro odstoupení,³⁰ protože se bezprostředně dotýkají budoucí existence státu.

U každé smlouvy se tedy smluvní strany musí rozhodnout, zda dají přednost jistotě v podobě nemožnosti od smlouvy odstoupit, nebo zvýší atraktivnost smlouvy pro další státy. Smlouvy, od kterých nelze odstoupit mohou také skončit na základě selhání kontrolního a sankčního mechanismu, který nebude s to se vypořádat se státy, které smlouvy přestanou dodržovat a zároveň nebudou schopny se ze smluvního systému vyvázat.

6.3.5 Další náležitosti smluv

Mezi další náležitosti smlouvy náleží především určení jazyku smlouvy, kterých může být samozřejmě více – typicky u bilaterálních smluv je vyhotovena v obou jazycích stran. U multilaterálních smluv jsou jazyky smlouvy nejčastěji oficiální jazyky OSN, tedy angličtina, ruština, španělština, čínština, francouzština a arabština.

Více- nebo mnohostranná smlouva je po dokončení schvalovacího procesu uložena u depozitáře, který je určen smlouvou. Může jím být jeden nebo více států, mezinárodní organizace nebo její orgán. Jeho náplní práce je ochrana originálu smlouvy a vydávání ověřených kopií nebo překladů. Depozitář také informuje strany o ratifikačním procesu, vstupu smlouvy v účinnost a dále provádí registraci v Registru mezinárodních smluv OSN. Depozitář při výkonu své funkce musí jednat naprosto nestranně a nezaujatě.

7 Mezinárodní smlouvy a orgány mezinárodních organizací

Některé mezinárodní smlouvy jsou natolik významné, že je buď samy iniciují, nebo dále podporují mezinárodní organizace, resp. jejich orgány. V minulosti se to týkalo celé řady odzbrojovacích smluv včetně Smlouvy o nešíření jaderných zbraní. Převzetí textu smlouvy do rezoluce se děje především cestou přílohy dokumentu přijatého příslušným orgánem. Vzhledem k zásadě svrchované rovnosti a dobrovolnosti přistoupení k mezinárodní smlouvě nemohou organizace nutit státy k přistoupení k mezinárodní smlouvě, ale mohou jí dodávat vyšší váhy a významnosti. Nutno podotknout, že stát, který porušuje mezinárodní smlouvu,

³⁰ Naopak např. návrh Jaderné konvence s možností odstoupit nepočítá.

může být sankcionován, byť není její stranou, protože závazné pravidlo je obsaženo vedle smlouvy i v mezinárodním obyčejí, kterým již vázán je.

Samotná uvozuující rezoluce se neliší od jiných dokumentů orgánů OSN. Rezoluce začíná deklarativní částí, jejíž jednotlivé body začínají přechodníky a tvoří jednu větu. V deklarativní části je vymezen záměr rezoluce, zhodnocení stávajícího stavu a oproti smlouvě rozsáhlejší odkazový aparát na své předchůdce. Následuje samotné usnesení orgány tvořící operativní část, která také tvoří jednotné souvětí, kdy věty jsou odděleny středníky. Samotná operativní část pak nese rozhodnutí orgánu ve vztahu ke smlouvě. Poslední částí je příloha, která zahrnuje znění smlouvy.

Rozdílem mezi uvozuující rezolucí a samotnou smlouvou je jejich forma, od které se odvozuje její vynutitelnost. Mezinárodní smlouva je plně závazná pro smluvní strany, zatímco rezoluce OSN jsou sice závazné pro Organizaci samu, ale pro členské státy má jen doporučující charakter (s výjimkou rezolucí Rady bezpečnosti podle kapitoly 7 Charty). Státy sdružené v orgánu svým rozhodnutím podpořit dokument umožňují orgánu jako celku jej přijmout, ale samo o sobě se nejedná o přijetí daným státem. Člen je sice vázán svým rozhodnutím, ale jedná se o rozhodnutí politické, nikoli právní. Pokud by ale stát podporoval v orgánu podniknutí určitých kroků a následně jim překážel, byl by brzy považován za krajně nespolehlivého partnera.

Rezoluce A/RES/52/52/39 – C: Uvozuující návrh Jaderné konvence

The General Assembly,

Convinced that the use of nuclear weapons poses the most serious threat to the survival of mankind,

*Bearing in mind the advisory opinion of the International Court of Justice of 8 July 1996 on the *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*,⁵*

Convinced that a multilateral, universal and binding agreement prohibiting the use or threat of use of nuclear weapons would contribute to the elimination of the nuclear threat and to the climate for negotiations leading to the ultimate elimination of nuclear weapons, thereby strengthening international peace and security,

Conscious that some steps taken by the Russian Federation and the United States of America towards a reduction of their nuclear weapons and the improvement in the international climate can contribute towards the goal of the complete elimination of nuclear weapons,

Recalling that, in paragraph 58 of the Final Document of the Tenth Special Session of the General Assembly,⁶ it is stated that all States should actively participate in efforts to bring about conditions in international relations among States in which a code of peaceful conduct of nations in international affairs could be agreed upon and that would preclude the use or threat of use of nuclear weapons,

Reaffirming that any use of nuclear weapons would be a violation of the Charter of the United Nations and a crime against humanity, as declared in its resolutions 1653 (XVI) of 24 November 1961, 33/71 B of 14 December 1978, 34/83 G of 11 December 1979, 35/152 D of 12 December 1980 and 36/92 I of 9 December 1981,

Determined to achieve a universal nuclear weapons convention prohibiting the development, production, stockpiling and use of nuclear weapons, leading to their ultimate destruction,

Stressing that an international convention on the prohibition of the use of nuclear weapons would be an important step in a phased programme towards the complete elimination of nuclear weapons within a time-bound framework,

Noting with regret that the Conference on Disarmament, during its 1997 session, was unable to undertake negotiations on this subject as called for in General Assembly resolution 51/46 D of 10 December 1996,

1. *Reiterates its request* to the Conference on Disarmament to commence negotiations, in order to reach agreement on an international convention prohibiting the use or threat of use of nuclear weapons under any circumstances, taking as a possible basis the draft Convention on the Prohibition of the Use of Nuclear Weapons contained in the annex to the present resolution;

2. *Requests* the Conference on Disarmament to report to the General Assembly on the results of those negotiations.

Použité zdroje:

MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště k právu českému*. 4. opr. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004. 467 s. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 339. ISBN 8072391607.

POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 6., dopl. a rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, xxiii, 533 s. Právnické učebnice (C.H. Beck). ISBN 9788074003981.

Text Smlouvy o nešíření jaderných zbraní. Dostupný z:

<https://www.iaea.org/sites/default/files/publications/documents/infcircs/1970/infcirc140.pdf>.

Text Rezoluce A/RES/52/39 – C uvozující návrh Smlouvy o úplném zákazu jaderných zbraní (Jaderná konvence). Dostupné z: <http://fas.org/nuke/control/punw/docs/res53-39.htm>.

Text Vídeňské úmluvy o smluvním právu. Dostupné z:

http://vsismv.wz.cz/mezin_pravo/Videnska%20umluva%20o%20smluvnim%20pravu.pdf

Top partneři

Generální partner
Modelu OSN

Hlavní partner
Modelu OSN

Hlavní partner Modelu NATO

Ministerstvo zahraničních věcí
České republiky

Model NATO is co-sponsored by
the North Atlantic Treaty Organization

Hlavní partner Modelu EU

Partner konference

Univerzitní
partner

Partner zahájení

Partner jednání

Partneři Modelů

Mediální partneři

Hlavní mediální partner

Hlavní mediální partner

Partner Chronicle

**Asociace
pro mezinárodní
otázky**
Association
for International
Affairs

Pražský studentský summit
projekt Asociace pro mezinárodní otázky